

ROZDZIAŁ 31

STOSUNKI HANDLOWE POLSKI Z REGIONEM MORZA BAŁTYCKIEGO W ŚWIETLE GLOBALIZACJI GOSPODARKI ŚWIATOWEJ

1. Wstęp

Powstanie nowego układu społeczno-ekonomicznego, określanego jako globalizacja, nie byłoby możliwe bez wcześniejszego rozwoju handlu międzynarodowego. Współczesny handel międzynarodowy stał się głównym obszarem oddziaływania procesu globalizacji gospodarki światowej, ponieważ odnosi się on do narastającej integracji gospodarek narodowych przez handel międzynarodowy i zagraniczne inwestycje bezpośrednie (ZIB). Proces globalizacji jest wynikiem rosnącej mobilności kapitału, nowych technologii komunikowania się oraz rosnącej przejrzystości granic i skłonności do ich otwierania¹.

W handlu międzynarodowym umacnia się polityka otwartości gospodarek i następuje proces liberalizacji wymiany międzynarodowej. Efekty tych procesów nie są równomierne u wszystkich uczestników gospodarki światowej. Zdolność poszczególnych krajów do uzyskiwania korzyści zależy od konkurencyjności kraju w skali międzynarodowej, która jak podają Lubiński i Misala² określa zdolność kraju do wytwarzania dóbr i usług, które w warunkach wolnego i rzetelnego handlu są akceptowane na rynku światowym przy jednoczesnym utrzymaniu i wzroście dochodów realnych ludności w długim okresie.

Polska przyjęła już wiele procedur i struktur koniecznych do funkcjonowania na rynku globalnym (np. liberalizacja rynków finansowych – 70% banków w Polsce jest własnością zagraniczną). Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego odgrywały ważną rolę w rozwoju polskiej gospodarki pobudzając modernizację struktury gospodarczej, zwiększając zatrudnienie i wydajność pracy, kreowały nowe strumienie handlu zagranicznego, zarówno w eksporcie, jak i imporcie.

Znaczącym rynkiem dla polskich eksporterów jest Region Morza Bałtyckiego, który ze względu na skomplikowaną i rozbudowaną strukturę stwarza dla Polski możliwość penetracji tego rynku szukając najbardziej wiernych partnerów handlowych. Bałtyk jest przykładem unikatowego w skali świata procesu integracji, ponieważ jednoczył i jednoczy wszystkie państwa bałtyckie. Integracja, która pierwotnie opierała się przede wszystkim na ochronie wód, objęła również inne dziedziny aktywności społeczno-gospodarczej, w tym handel i bezpośrednie inwestycje zagraniczne.

Różnice między krajami Bałtyku Wschodniego i Zachodniego wynikają z faktu, iż te drugie to doświadczone państwa rynkowe, które cechuje wieloletni rozwój gospodarczy i silna pozycja konkurencyjna w gospodarce światowej. Niezbędnym elementem dla dalszej transformacji państw Bałtyku Wschodniego oraz ich integracji bałtyckiej, zarówno regionalnej, jak i europejskiej jest wewnętrzna stabilność polityczna i społeczna.

---

¹ A. Zorska, *Ku globalizacji? przemiany w korporacjach transnarodowych i gospodarce światowej*. PWN, Warszawa, 2000, s. 14.

² Z. Lubiński, J. Misala, *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki. Pojęcia i sposób mierzenia*. Instytut Rozwoju i Studiów Strategicznych. Warszawa, 1995, s.8.

2. Cel i zakres pracy

Celem opracowania jest przedstawienie związków handlowych między Polską a pozostałymi krajami Regionu Morza Bałtyckiego. Szczególną uwagę zwrócono na poznanie powiązań Polski z systemami globalnymi oraz poznanie przyczyn wzrostu lub spadku wymiany z Regionem Bałtyckim.

Zakres przedmiotowy opracowania obejmuje wartość obrotów handlowych i ich dynamikę. Zakres czasowy pracy dotyczy okresu 1989-2002. Przyjęty zakres pozwala na określenie tendencji i tempa zmian badanych zjawisk, jakie zaszły w RMB od początku lat 90.

W niniejszych rozważaniach jako technikę badawczą zastosowano analizę danych statystycznych, zaczerpniętych z roczników statystycznych za lata 1990-2003.

3. Powiązanie Polski z rynkami globalnymi

Najbardziej widocznym przejawem globalizacji jest upowszechnienie systemu wolnorynkowego i zniesienie najważniejszych ograniczeń przestrzennych, czy też politycznych dla prowadzenia działalności gospodarczej w skali ogólnoswiatowej. Zanik tych ograniczeń wraz z postępującą liberalizacją handlu światowego i narastaniem międzynarodowych przepływów finansowych ułatwia wytwarzanie towarów i usług w skali globalnej przy wykorzystaniu znacznie mniejszych nakładów niż w ramach bardziej ograniczonych obszarów gospodarczych.

Zdolność kraju do czerpania korzyści z globalizacji zależy od tego, w jaki sposób zorganizowane są przedsiębiorstwa, jak pozyskują i udoskonalają dostępne im zasoby środków produkcji i jak harmonizują postęp techniczno-technologiczny z zasobami siły roboczej, oraz jak układają relacje z kooperantami i odbiorcami. Perspektywicznie kluczowym zagadnieniem staje się innowacyjność działania i rozwój eksportu.³

Europa należy do głównych światowych uczestników procesu globalizacji. Jednak polską gospodarkę charakteryzuje nadal słabe powiązanie z otoczeniem zewnętrznym. Jak podaje Liberska (2000)⁴ mimo postępów w procesie transformacji gospodarka polska nadal ma słabo rozwinięte instytucje rynkowe, brak jest wielu odpowiednich regulacji prawnych, co skłania do posądzania o niską jakość i skuteczność oraz brak wiarygodności wielu instytucji. Brak rozwiniętej infrastruktury globalizacyjnej uniemożliwia wzrost globalnych przepływów i powiązań. Dodatkowym obciążeniem dla Polski jest potrzeba napływu dużej ilości kapitału zagranicznego, co jest dosyć niebezpieczne ze względu na ryzyko „zarażenia” polskiej gospodarki np. kryzysem walutowym. Dopływ kapitału zagranicznego potrzebny jest do restrukturyzacji wielu sektorów polskiego przemysłu, zwiększenia konkurencyjności przedsiębiorstw, zwiększenia zdolności eksportowych oraz do zachęty innych inwestorów do inwestowania w naszym kraju. Zagrożeniem dla tego dopływu może być wspomniany wysoki deficyt obrotów bieżących, gdyż wartość ta stanowi podstawowy sygnał dla decyzji inwestorów w związku z kierunkiem przepływu kapitału.

Ponadto saldo handlu Polski od 1991 r. jest ujemne. Utrzymujący się szybki rozwój całej gospodarki od 1996 r. charakteryzuje się szybko rosnącym deficytem obrotów handlowych, którego poziom w 2001 r. wyniósł 14,2 mld USD, przy nieustannie rosnącym zadłużeniu

³ B. Jeliński, Polski handel zagraniczny wobec procesu globalizacji gospodarki światowej (w:) *Rozwój powiązań gospodarczych na rynku międzynarodowym*. Prace i materiały Instytutu Handlu Zagranicznego Uniwersytetu Gdańskiego, Sopot, 1998, s.32

⁴ B. Liberska (red.), *Udział Polski w procesach globalizacji (w:) Globalizacja: mechanizmy i wyzwania*. PWE, Warszawa, 2002, s. 325.

zagranicznym Polski, które w ciągu ostatnich 5 lat (tj. 1997-2002) wzrosło o 29 mld USD, czyli prawie o 60%.⁵

Bezpośrednią przyczyną rosnącego deficytu płatniczego jest przede wszystkim zbyt niskie tempo rozwoju eksportu. Przyczyną zaś zbyt wolnego tempa rozwoju eksportu jest jego struktura towarowa, w której zaledwie 5% ogółu wywozu stanowią towary wysoko przetworzone i wyprodukowane przy zastosowaniu nowoczesnych technologii. Podstawę stanowią natomiast surowce i towary nisko przetworzone, przy czym także te ostatnie są ciągle jeszcze generalnie opłacalne dla polskiego eksportera i konkurencyjne cenowo na rynkach zagranicznych.⁶

Na udział Polski w procesach globalizacji wpływają dostosowania do integracji z Unią Europejską. Procesy dostosowawcze kształtują podstawowe kierunki przemian w polityce i gospodarce, które wyznaczają charakter powiązań i współzależności między gospodarką Polski a gospodarką Unii. Procesy te nie tylko wskazują na szanse i korzyści tych dostosowań, lecz także na wyzwania, którym Polska musi stawić czoła. Przede wszystkim musimy liczyć się z większym niż dawniej ryzykiem i zależnością od czynników zewnętrznych, a także z kosztami dostosowań w wielu obszarach działalności. Sprostanie tym wyzwaniom wymaga podjęcia wielu działań w polityce makroekonomicznej i reform strukturalnych oraz instytucjonalnych.⁷

Wyzwaniem dla całej gospodarki staje się nasilająca się konkurencja międzynarodowa, czy wręcz globalna. Według Bieńkowskiego (1993)⁸ konkurencyjność międzynarodowa jest to zdolność kraju do długookresowego, efektywnego wzrostu w warunkach gospodarki otwartej, w wyniku którego pojawia się taka struktura gospodarki i eksportu, która koresponduje z długookresowymi trendami w strukturze gospodarki światowej. Obecnie w konkurencji globalnej najważniejszą rolę pełni wiedza i wysoka technologia. Polska ze względu na brak możliwości tworzenia nowych technologii, powieli technologię pochodzącą z krajów wysoko rozwiniętych. Aby podnieść jakość wyrobów konieczne jest zaplecze badawcze. Brak bazy naukowo-technicznej oraz istniejąca współpraca między jednostkami badawczymi a przedsiębiorstwami uniemożliwiła dokonanie wyboru specjalizacji produkcji.⁹

Według *The World Competitiveness Yearbook 2002*, raportu o międzynarodowej konkurencyjności gospodarek, spośród republik bałtyckich na najwyższym miejscu znajduje się Estonia, która zajmuje 21 miejsce. Najwyżej oceniana jest Finlandia (2 miejsce), Dania (6), Szwecja (11), Niemcy (15) i Norwegia (17). Natomiast Polska zajmuje dopiero 45 miejsce. Inny ranking przedstawia *The Global Competitiveness Report*, w którym Finlandia wysuwa się na miejsce pierwsze. Na miejscu szóstym jest Norwegia, Szwecja na dziewiątym, na 14 Dania, na 17 Niemcy, na 29 Estonia, na 41 Polska, na 43 Litwa i na 47 Łotwa. Najslabiej w tym rankingu wypadła Rosja, zajmując odległe 63 miejsce.

⁵ R. Białobrzaska, Marks-Bielska R., Globalizacja i regionalizacja gospodarki światowej a międzynarodowa współpraca w regionie Morza Bałtyckiego. w: „Regionalizacja i globalizacja w gospodarce światowej” – praca zbiorowa pod red. J. Rymarczyka, Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu nr 976, Wrocław, T. I, 2003, s. 64-72.

⁶ B. Jeliński Polski handel zagraniczny wobec procesu globalizacji gospodarki światowej (w:) *Rozwój powiązań gospodarczych na rynku międzynarodowym*. Prace i materiały Instytutu Handlu Zagranicznego Uniwersytetu Gdańskiego, Sopot, 1998, s.33

⁷ B. Liberska (red.), *Udział Polski w procesach globalizacji (w:) Globalizacja: mechanizmy i wyzwania*. PWE, Warszawa, 2002, s. 325-330

⁸ T. Dołęgowski, M. Król, M. Spychalski, *Konkurencyjność gospodarek republik bałtyckich a konkurencyjność Unii Europejskiej (w:) Współpraca transgraniczna Polski z krajami bałtyckimi, Białorusią i Rosją – Obwód Kaliningradzki w warunkach integracji z Unią Europejską*, red. nauk. W. Bieńkowski, J. Grabowiecki, H. Wnorowski. Białystok, 2003, s. 527-528.

⁹ B. Liberska (red.), *Udział Polski w procesach globalizacji (w:) Globalizacja: mechanizmy i wyzwania*. PWE, Warszawa, 2002, s.325-330

Poszerzenie UE o państwa Europy Środkowo-Wschodniej jest bardzo istotne z punktu widzenia zarówno polskiego, jak i unijnego interesu narodowego. Zarówno dla Polski, jak i republik bałtyckich poszerzenie stwarza szanse odbudowy w oparciu o korzyści finansowe płynące z unijnych struktur. Natomiast dla EU rozszerzenie o te państwa stwarza szersze możliwości współpracy z Rosją, ustabilizowania stosunków UE – Rosja oraz nowe rynki zbytu.¹⁰

O znaczeniu handlu zagranicznego świadczą obroty handlowe (tab.1).

Tabela 1

Wartość polskiego eksportu i importu w latach 1989-2002 (mld USD – ceny bieżące)

Lata	Import	Eksport	Lata	Import	Eksport
1989	10,3	13,5	1996	37,1	24,4
1990	9,5	14,3	1997	42,3	25,7
1991	15,5	14,9	1998	47,0	28,2
1992	15,9	13,2	1999	64,4	45,9
1993	18,8	14,1	2000	48,9	31,6
1994	21,6	17,2	2001	50,3	36,1
1995	29,0	22,9	2002	55,1	41,0

Źródło: Optimum – Studia ekonomiczne nr 3 (11) 2001, s. 48; Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, GUS, Warszawa, 2001, s. 429, 431, 2002, s. 434.

Zwiększenie importu na początku lat 90. było wynikiem przemian ustrojowych w Polsce. Rosnący popyt na towary wysoko przetworzone był wynikiem wchodzenia i dostosowywania się do gospodarki globalnej oraz do struktur unijnych. Na tle tych zmian znaczenie polskiego eksportu znacznie się obniżyło. Przyczyn takiego stanu należy szukać przede wszystkim w:

- obniżeniu konkurencyjności polskich wyrobów,
- osłabieniu koniunktury w krajach rozwiniętych,
- braku efektywnej polityki proeksportowej,
- załamaniu gospodarczym krajów Europy Środkowo-Wschodniej.

Wskutek występowania w Polsce nadwyżek towarów i relatywnie niskich ich cen, są one masowo wywożone do innych krajów, ale nie w takim tempie, aby uzyskać dodatnie saldo wymiany, na co wskazują dane zawarte w tabeli 1. Wzrost importu jest cały czas szybszy od eksportu. Od 1989 r. do 2001 r. eksport wzrósł o ok. 203%, natomiast import o blisko 435%. W ciągu dwóch ostatnich lat różnica między importem a eksportem utrzymuje się na zbliżonym poziomie, tj. w 2001 r. wyniosła 14,2 mld USD, a w 2002 r. – 14,1 mld USD.

Udział importu w polskiej wymianie handlowej, bezpośrednio po zmianach ustrojowych oraz po 1995 r., zaczął systematycznie rosnać. Wskazuje na to utrzymująca się tendencja wzrostu udziału importu w PKB, przewyższając udział eksportu. Jest to wynikiem dostosowywania polskiej rzeczywistości gospodarczej do wyzwań stawianych przez organizacje międzynarodowe, z którymi Polska rozpoczęła współpracę w poprzednich latach. Urynkowanie polskiej gospodarki spowodowało olbrzymie zapotrzebowanie przemysłu na wyższą technologię, importu towarów wysoko przetworzonych oraz surowców potrzebnych do produkcji, które nie są produkowane na miejscu, ze względu na brak możliwości lub

¹⁰ T. Dołęgowski, M. Król, M. Spychalski, Konkurencyjność gospodarek republik bałtyckich a konkurencyjność Unii Europejskiej (w:) Współpraca transgraniczna Polski z krajami bałtyckimi, Białorusią i Rosją – Obwód Kaliningradzki w warunkach integracji z Unią Europejską, red. nauk. W. Bieńkowski, J. Grabowiecki, H. Wnorowski. Białystok, 2003, s. 527-528.

opłacalności ich produkcji.

Kraje Unii Europejskiej są największym partnerem handlowym Polski, natomiast znaczenie Polski w zewnętrznym handlu Unii jest nieporównywalnie mniejsze. Udział Wspólnot Europejskich w polskim eksporcie w 2001 r. wyniósł 64%, a w imporcie 63,9%, co oznacza, że prawie 67% wymiany handlowej Polski dotyczy tego ugrupowania gospodarczego. Natomiast w zewnętrznym handlu Unii Polska jest obecnie czwartym co do wartości sprzedaży odbiorcą unijnego eksportu (po USA, Szwajcarii i Japonii) oraz dziewiątym dostawcą na unijne rynki (po USA, Japonii, Chinach, Norwegii, Rosji, Tajwanie i Korei Pd.). Głównym partnerem handlowym Polski są Niemcy – w 2001 r. na niemiecki rynek przypadło 34,4% całości polskiego eksportu i 23,9% importu. Szansą dla Polski staje się powrót na rynki wschodnie, gdzie poczynając od drugiego kwartału 2000 r. widoczne są coraz wyraźniejsze sygnały ożywienia gospodarczego i szybko rośnie zainteresowanie powrotem na te rynki.

Podstawowy wpływ na ten wzrost miał proces odchodzenia od protekcjonizmu, a także procesy globalizacyjne w gospodarce światowej i polskiej. Największy wzrost notowany jest po stronie importu, bo prawie 2-krotnie wyższy niż po stronie eksportu. Udział eksportu i importu w PKB od kilku lat utrzymuje się na zbliżonym poziomie i udział eksportu w PKB w latach 1989-2001 wyniósł średnio ok. 25%, a przykładowo w krajach OECD kształtował się on na średnim poziomie 40-60%.¹¹

4. Obroty handlowe Polski z regionem Morza Bałtyckiego

Region Morza Bałtyckiego (RMB) odgrywa znaczącą rolę w gospodarce światowej. Wpływa na to znaczna koncentracja aktywności gospodarczej (15% wartości światowego handlu pochodzi z tego obszaru), wysoki poziom rozwoju gospodarczego, cywilizacyjnego i dobrobytu, przy relatywnie małym zatrudnieniu.¹²

Obecnie coraz bardziej dynamiczna globalizacja gospodarki obejmuje także przechodzące transformację kraje Bałtyku Wschodniego, co ma wyraz w rosnącej stopie wzrostu PKB i niskiej inflacji. Czterocyfrowa inflacja w tych krajach na początku lat 90. to efekty konfrontacji starych, sztucznie utrzymywanych struktur, izolowanych od rynku światowego od ponad 50 lat, z gospodarką rynkową, wolnym handlem, konkurencją.¹³

W handlu bałtyckim, o czym wcześniej wspomniano, dominującą pozycję zajmują Niemcy. Kolejnym, ważnym partnerem gospodarczym w RMB jest Szwecja, o czym decyduje globalna wartość obrotów handlowych, ich stabilność i dynamika systematycznego wzrostu po stronie eksportu i importu. Fakt, że tylko nieco ponad 30% szwedzkiego eksportu pozostaje w RMB, a ponad 60% znajduje nabywców poza tym regionem, wskazuje, że odbiorcami są państwa UE, będące co najmniej na równym szwedzkiemu poziomowi rozwoju gospodarczego oraz USA, których gospodarki są komplementarne wobec szwedzkiej.¹⁴ Z rozwiniętych państw Bałtyku Zachodniego na handel bałtycki regionalny zorientowane są głównie Dania i Finlandia, co wyraża się ponad 40% udziałem w handlu globalnym.

Jak wynika z danych zamieszczonych w tab. 2 obroty handlu zagranicznego Polski z krajami bałtyckimi są znaczące, stanowią bowiem ponad 47% ogólnego eksportu i ponad 40% importu. Należy zaznaczyć, że od początku lat 90. następował szybki wzrost obrotów

¹¹ B. Liberska (red.), Udział Polski w procesach globalizacji (w:) Globalizacja: mechanizmy i wyzwania. PWE, Warszawa, 2002, s. 321.

¹² por. A. Kisiel-Łowczyc, Miejsce Polski w integracji krajów bałtyckich (w:) Rozwój powiązań gospodarczych na rynku międzynarodowym. Prace i materiały Instytutu Handlu Zagranicznego Uniwersytetu Gdańskiego, Sopot, 1998, s.15.

¹³ A. Kisiel-Łowczyc, Bałtycka integracja ekonomiczna. PWN Warszawa, 2000, s. 29.

¹⁴ A. Kisiel-Łowczyc, Bałtycka integracja ..., op.cit., s. 69-70.

handlowych Polski. Charakteryzowała je bardzo duża, nierównomierna dynamika. Podstawowy wpływ na ten wzrost miał proces odchodzenia od protekcjonizmu, a także procesy globalizacyjne w gospodarce światowej i polskiej. Największy wzrost notowany jest po stronie importu, bo prawie 2-krotnie wyższy niż po stronie eksportu.

Pomimo wzrostu obrotów udział Polski w światowym eksporcie pozostawał na niezmięnionej pozycji. W 1989 r. Polska posiadała udział w eksporcie światowym na poziomie 0,41%, a w 2002 r. – 0,45%, nie przekraczając poziomu 0,49% z 1996 r. W wartościach absolutnych polski eksport w latach 1989-2002 wzrósł o 165,4 mld zł, a import o 223,3 mld zł

Udział całego regionu Morza Bałtyckiego w polskich kontaktach handlowych ze światem jest bardzo duży (tab. 2). W 1990 r. w eksporcie udział krajów bałtyckich osiągnął 50,4%, natomiast w imporcie 59,3%. W roku 1993 struktura naszego handlu z tym regionem charakteryzowała się mniejszym eksportem w wartościach absolutnych niż w roku 1990. Udział jego wyniósł 48,5%, a importu 44%. W 1996 r. eksport do krajów bałtyckich wzrósł o ok. 80% w stosunku do 1990 r. Udział wywozu do krajów bałtyckich stanowił 50,7% ogólnego wywozu Polski, a udział importu 39,9% ogólnego przywozu. W roku 1999 nastąpił bardzo mały wzrost eksportu. Był on zaledwie o 1088,4 mld USD większy niż w roku 1996. Jego udział wyniósł 49,1% w całkowitym wywozie Polski. Import natomiast wzrasta o 3231,1 mld USD i stanowi 36,9% całego importu. Eksport w 2002 r. stanowił ok. 47% ogólnego eksportu Polski, a import – 41% całkowitego przywozu do kraju. Można zauważyć pewną tendencję, a mianowicie, że udział państw bałtyckich w eksporcie polskim od 1993 r. przewyższał udział tych państw w naszym imporcie. Stąd wniosek, że znaczenie eksportu do tych krajów jest większe niż znaczenie importu z tych krajów.

Tabela 2

Obroty handlu zagranicznego Polski w 1990-2002 (w mld USD i %)

		Świat	Kraje bałtyckie	w tym:								
				Dania	Estonia	Finlandia	Litwa	Łotwa	Niemcy	Norwegia	Rosja	Szwecja
1990	E	14322,0	7216,2	255,5	*	354,9	*	*	2252,5	57,9	3921,9	373,5
	%	100,0	50,4	3,5	*	4,9	*	*	31,2	0,8	54,3	5,2
	I	9528,0	5646,3	152,6	*	77,7	*	*	2192,6	123,6	2833,5	266,3
	%	100,0	59,3	2,7	*	1,4	*	*	38,8	2,2	50,2	4,7
1993	S	4794,0	1569,9	102,9	*	277,2	*	*	59,9	-65,7	1088,4	107,2
	E	14143,0	6860,5	419,3	4,8	195,9	45,6	23,7	5142,6	76,9	644,6	307,1
	%	100,0	48,5	6,1	0,1	2,9	0,7	0,3	75,0	1,1	9,4	4,5
	I	18834,0	8294,1	456,0	8,0	383,3	90,5	19,5	5288,2	355,7	1271,3	421,6
1996	%	100,0	44,0	5,5	0,1	4,6	1,1	0,2	63,8	4,3	15,3	5,1
	S	-4691,0	-1433,6	-36,7	-3,2	-187,4	-44,9	4,2	-145,6	-278,8	-626,7	-114,5
	E	24400,0	12379,1	743,0	57,3	315,4	230,3	80,8	8417,3	298,6	1653,8	582,6
	%	100,0	50,7	6,0	0,5	2,5	1,9	0,7	68,0	2,4	13,4	4,7
1999	I	37137,0	14834,1	811,8	22,3	610,8	109,6	16,7	9166,3	573,9	2525,8	996,9
	%	100,0	39,9	5,5	0,2	4,1	0,7	0,1	61,8	3,9	17,0	6,7
	S	-12737,0	-2455,0	-68,8	35,0	-295,4	120,7	64,1	-749,0	-275,3	-872,0	-414,3
	E	27407,0	13467,5	843,1	91,8	261,6	433,6	202,2	9903,8	344,5	710,2	676,7
2002	%	100,0	49,1	6,3	0,7	1,9	3,2	1,5	73,5	2,6	5,3	5,0
	I	48940,0	18065,2	826,3	18,4	835,8	201,8	28,8	11583,1	449,3	2675,7	1446,0
	%	100,0	36,9	4,6	0,1	4,6	1,1	0,2	64,1	2,5	14,8	8,0
	S	-21533,0	-455597,7	16,8	73,4	-574,2	231,8	173,4	-1679,3	-104,8	-1965,5	-769,3

2002	E	410064,1	19393,3	1134,3	121,7	283,7	933,1	283,2	13248,4	728,5	1331,8	1328,6
	%	100,0	47,3	5,8	0,6	1,5	4,8	1,5	68,3	3,8	6,9	6,8
	I	55112,7	22520,6	955,3	39,2	857,0	191,4	37,7	13402,4	672,4	4407,4	1957,8
	%	100,0	40,9	4,2	0,2	3,8	0,8	0,2	59,5	3,0	19,6	8,7
	S	-14102,9	-3127,3	179,0	82,5	-573,3	741,7	245,5	-154,0	56,1	-3075,6	-629,2

* - brak danych

E – eksport, I – import, S – saldo obrotów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W 1990 r. największym partnerem Polski wśród krajów bałtyckich była Rosja. Jej udział w eksporcie wyniósł 54,3%, a w imporcie 50,2%. W 1993 r. widać już całkowite przekierowanie współpracy ku zachodniej granicy. Najważniejszym partnerem stają się Niemcy, które od 1993 r. zachowują dominującą pozycję (udział w eksporcie sięgał 75%, a w imporcie 63,8%). W 2002 r. ich udział po stronie eksportu wyniósł 68,3%, a po stronie importu – 59,5%.

Drugim, po Niemczech, pod względem wielkości obrotów (choć różnica rzędu wielkości jest ogromna), bałtyckim partnerem Polski jest Rosja. W 2001 r. eksport – 2,9%, import – 8,8%. Polska wykazuje duży deficyt w obrotach handlowych z Rosją, ale w tym przypadku związane jest to z importem nośników energii. W 2001 r. wyniósł on 3363 mln USD.

Należy zaznaczyć, iż kryzys finansowy w Rosji w 1998 r. w połączeniu z dużą niestabilnością makroekonomiczną i jego skutki gospodarcze w krajach byłego ZSRR, jak też w samej Polsce, zahamowały aktywizację powiązań handlowych podmiotów polskich w relacji ze Wschodem. Ponadto zjawisko kryzysu wywołało dodatkową nieufność i pogłębiło lęk przed tymi rynkami. Poczynając od II kwartału 2000 r. coraz wyraźniejsze są sygnały ożywienia gospodarczego na Wschodzie i szybko rośnie zainteresowanie powrotem na te rynki. Jak podaje GUS na koniec 2000 r. odnotowano największy wzrost obrotów, zarówno po stronie eksportu (17,3%, a w 1999 r. – 16,9%), jak i importu (18,4%, a przed rokiem 14,0%) z krajami Europy Środkowo-Wschodniej.¹⁵

W dalszej kolejności występują po stronie eksportu i importu Szwecja, a za nią Dania (z tendencją wzrostową po stronie eksportu – Szwecja: z 2,7% w 2001 do 3,3% na koniec września 2002 r., Dania: z 2,6% do 2,8%). Jeśli chodzi o republiki bałtyckie to handel z nimi kształtuje się na niezbyt wysokim poziomie, ale jest ustabilizowany. Szczególnie słabe są kontakty handlowe z Łotwą i Estonią. W roku ubiegłym (III kwartały) eksport wyniósł odpowiednio 195 mln USD – Łotwa i 85 mln USD – Estonia.

5. Podsumowanie i wnioski

Polska ogrywa szczególną rolę w regionie Morza Bałtyckiego. Zarówno dla Polski, jak i pozostałych krajów Europy Środkowo-Wschodniej, region ten jest źródłem ogromnych korzyści technologicznych i kapitałowych. Polska jest strategicznym partnerem tych krajów i nasz udział w kształtowaniu więzi między partnerami regionu jest przesądzony. Nasze położenie geograficzne wymusza udział w procesie integracji Europy Środkowo-Wschodniej z jej zachodnią częścią. Polska jako dominujący kraj wśród tych państw odgrywa pośrednio rolę łącznika między dwiema, wschodnią i zachodnią, częściami regionu.

Udział Polski w integracji z regionem determinują przede wszystkim uzyskiwane wyniki handlowe oraz jego udział w naszym handlu zagranicznym. Główny nasz partner

¹⁵ R. Białobrzeska, R. Kisiel, Współpraca transgraniczna wschodnich regionów Polski. Wyd. UWM Olsztyn, 2003, s.97

handlowy (Niemcy) jest członkiem tego regionu i tak samo uczestniczy w procesie jego integracji. Oczywiście przewaga komparatywna państw Bałtyku Zachodniego, zaawansowanie technologiczne, opłacalność podejmowanych działań jest dalekie od polskiej rzeczywistości. Zrównanie poziomów gospodarczych wszystkich krajów Europy Środkowo-Wschodniej dla Polski nie powinno być celem, ponieważ z tej przewagi, jaką posiadamy w tej części Europy, czerpiemy znaczne korzyści. Zwiększając wywóz oraz przywóz z regionu bałtyckiego, dotyczy to głównie Niemiec, Finlandii, Szwecji oraz Danii, Polska zwiększa swój udział w procesie integracji europejskiej. Wchodząc w struktury UE i utrzymując dotychczasowe stosunki z jej członkami, należącymi do RMB widać więcej pozytywnych i korzystnych skutków, szans i możliwości płynących z integracji. Pozwalają one sądzić, że sytuacja Polski nie zmieni się tak dramatycznie, jak wskazywałyby na to oceny sceptyków przyjęcia Polski do EU. Podobnie, jeśli chodzi o uczestnictwo w procesie integracji RMB. Ze względu na to, że nasze położenie geograficzne wyznaczyło potrzebę przynależności Polski do tego regionu, więc musimy stawić czoła wszelkim wyzwaniom i zagrożeniom płynącym ze współpracy z wszystkimi partnerami regionu, nawet jeśli jest ona czasami ryzykowna.

Przeprowadzona analiza umożliwiła sformułowanie następujących wniosków:

1. Udział Polski w integracji z regionem determinują przede wszystkim uzyskiwane wyniki handlowe oraz udział regionu w naszym handlu zagranicznym. W 2002 r. eksportowaliśmy do krajów bałtyckich towary na kwotę 19393,3 mld USD, co stanowiło 47,3% całkowitego wywozu z Polski. Importowaliśmy z kolei 22520,6 mld USD, czyli 40,9% całkowitego importu na nasz rynek.
2. W porównaniu z rokiem 1990 udział regionu w handlu zagranicznym Polski nieznacznie zmalał, z 50,4% do 47,3% po stronie eksportu oraz z 59,3% do 40,9% po stronie importu.
3. Głównym partnerem handlowym Polski są Niemcy – członek regionu i uczestnik procesów jego integracji. Udział Niemiec w eksporcie Polski na rynki regionu w 2002 r. wyniósł 68,3%. Import z Niemiec również ma znaczny udział (59,5%) w przywozie z tego regionu. Ważnym uczestnikiem integracji bałtyckiej jest Rosja z udziałem ok. 7% w eksporcie i ok. 20% w imporcie w 2002 r. – główny dostawca ropy naftowej do Polski. Udział republik bałtyckich (Estonii, Litwy i Łotwy) jest znikomy. Pomimo uzyskiwanych dodatnich wyników wymiany handlowej z tymi państwami, znaczenie ich gospodarek w tej chwili dla Polski jest niewielkie.